

УДК 343.3/.7: 342.746

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.23>

НЕНАДАННЯ ДОПОМОГИ ХВОРОМУ МЕДИЧНИМ ПРАЦІВНИКОМ: АНАЛІЗ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Старко О.Л.,
*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального правосуддя та правоохоронної діяльності
Волинського національного університету імені Лесі Українки
ORCID: 0000-0002-7459-4337*

Старко О.Л. Ненадання допомоги хворому медичним працівником: аналіз складу кримінального правопорушення.

Статтю присвячено питанням кримінально-правової характеристики складу ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 КК України). У результаті аналізу складу кримінального правопорушення виявлено недоліки кримінального законодавства у цій частині та проблеми у розмежуванні цього діяння із неналежним виконанням професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК України).

Досліджується зміст ознаки потерпілого від ненадання допомоги хворому медичним працівником. Встановлено, що хворий у розумінні ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 139 КК України – це та особа, яка знаходиться у небезпечному для життя стані і потребує медичної допомоги, незалежно від того чи вона набула статусу пацієнта.

Розглянуто питання щодо змісту поняття «ненадання допомоги» як ознаки об'єктивної сторони. Під ненаданням допомоги слід розуміти як випадки повної бездіяльності медичного працівника, так і його часткової бездіяльності, тобто надання допомоги не у повному обсязі.

Акцентується увага на складності розмежування злочинів, що передбачені у ч. 2 ст. 139 КК України та ч. 1 ст. 140 КК України. Зазначено, що ненадання медичної допомоги хворому у потрібному для нього обсязі, яке призвело до настання тяжких наслідків є ідентичним тим діям, які передбачені у ч. 1 ст. 140 КК України (невиконання чи неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником). Робиться висновок про те, що за рівнозначні за наслідками та умисною формою вини діяння, передбачено різні види та строки покарань. Зокрема, умисне ненадання допомоги хворому медичним працівником, що спричинило смерть чи інші тяжкі наслідки підлягає кваліфікації за ч. 2 ст. 139 КК України і найбільш суворим при цьому, видом покарання є позбавлення волі на строк до трьох років, а умисне неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником, яке призвело до смерті пацієнта підлягає кваліфікації за ч. 1 ст. 140 КК України, за якою найбільш суворим видом покарання є позбавлення волі на строк до двох років. Пропонується диференціювати відповідальність медичного працівника за невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків у залежності від форми вини, шляхом внесення відповідних змін до ст. 140 КК України.

Розглянуто питання щодо змісту поняття «медичний працівник» як суб'єкта складу кримінального правопорушення за ст. 139 КК України. Обґрунтовується думка про те, що фармацевтичні працівники не можуть визнаватись суб'єктом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 139 КК України.

Ключові слова: медична допомога, ненадання, хворий, неналежне виконання, професійні обов'язки, медичний працівник, фармацевтичний працівник.

Starko O.L. Failure to provide assistance to the patient by a medical worker: analysis the composition of a criminal offense.

The article is devoted to issues of criminal law characteristics of the composition of non-provision of assistance to the patient by a medical worker (art. 139 of the CC of Ukraine). As a result of the analysis of the composition of the criminal the offense revealed the shortcomings of the criminal

legislation in this parts and problems in distinguishing this act from improper performance professional duties by a medical or pharmaceutical worker (art. 140 CC of Ukraine).

The content of the sign of the victim from failure to provide assistance to the patient is studied medical worker. It was established that the patient understands the signs of the composition criminal offence under art. 139 of the CC of Ukraine – is that person, which is in a life-threatening condition and needs medical help, regardless of whether she has acquired the status of a patient.

The question of the content of the concept of «non-provision of help» as a sign is considered objective side. Non-assistance should be understood as cases complete inaction of the medical worker, as well as his partial inaction, that is, the provision of assistance is not in full.

Attention is focused on the complexity of distinguishing the crimes provided for in part 2 of Art. 139 of the CC of Ukraine and Part 1 of Art. 140 of the CC of Ukraine. It is noted that non-provision medical assistance to the patient in the amount necessary for him, which led to the occurrence of serious consequences is identical to those actions provided for in Part 1 of Art. 140 CC of Ukraine (failure to perform or improper performance of professional duties medical worker). A conclusion is made that for equivalent for the degree of public danger and the intentional form of guilt of the acts provided for different types and sizes of punishments. In particular, intentional failure to provide assistance to the patient a medical worker who caused death or other serious consequences is subject to qualifications under Part 2 of Art. 139 of the CC of Ukraine and the most severe, while the type of punishment is imprisonment for a term of up to three years, and intentional improper execution professional duties by a medical professional that resulted in death the patient is subject to qualification under Part 1 of Art. 140 of the CC of Ukraine, according to which the most imprisonment for up to two years is a severe form of punishment. It is proposed to differentiate the responsibility of the medical worker for failure to perform or improper performance of one's professional duties in dependency on the form of guilt, by making appropriate changes to Art. 140 CC of Ukraine.

The question of the content of the concept of «medical worker» as a subject was considered the composition of the criminal offense under Art. 139 of the CC of Ukraine. The opinion that pharmaceutical workers cannot be substantiated be recognized as the subject of a criminal offence under art. 139 CC of Ukraine.

Key words: medical care, failure to provide, sick, improper performance, professional duties, medical officer, pharmaceutical employee.

Постановка проблеми. У системі юридичних гарантій забезпечення права кожного на охорону здоров'я та медичну допомогу чільне місце посідають засоби кримінально-правового захисту. Кримінальний кодекс (далі - КК) України містить низку норм, які передбачають відповідальність за кримінальні правопорушення, які вчиняються у сфері медичного обслуговування населення. Зокрема, статтею 139 КК України передбачено відповідальність за ненадання допомоги хворому медичним працівником.

Статистичні показники реєстрації ненадання допомоги хворому медичним працівником мають постійну питому вагу. Так, за період 2013-2021 рр. було зареєстровано 452 кримінальних правопорушення (у 2013 р. – 47, у 2014 р. – 26, у 2015 р. – 39, у 2016 р. – 46, у 2017 р. – 39, у 2018 р. – 27, у 2019 р. – 55, у 2020 р. – 61, у 2021 р. – 62, у 2022 р. – 18, у 2023 р. – 17, у 2024 р. – 15) [1]. Водночас, факти притягнення медичних працівників до кримінальної відповідальності за ненадання допомоги хворому є поодинокими. Наприклад, у 2022 р., 2023 р. та 2024 р. не зафіксовано жодного кримінального правопорушення, у яких особам було вручено підозру [1]. Очевидно, що така ситуація пов'язана не лише з проблемою притягнення медичних працівників до відповідальності та доведеністю вини, а й із суперечливістю положень відповідної норми, труднощами розмежування цього складу із суміжними складами кримінальних правопорушень, як-от із складом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 140 КК України. Необхідність всебічного аналізу проблем кримінальної відповідальності за ненадання допомоги хворому медичним працівником обумовлена передусім потребою в удосконаленні кримінального законодавства у цій частині.

Метою дослідження є аналіз складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 139 КК України, виявлення на цій основі недоліків кримінального законодавства та формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Стан опрацювання проблематики. Проблеми кримінальної відповідальності за ненадання допомоги хворому медичним працівником розглядались у межах досліджень, присвячених кримінально-правовій протидії злочинності у сфері медичного обслуговування населення. Це праці

П.П. Андрушка, В.В. Балабко, О.Г. Берило, Л.П. Брич, О.О. Володіної, В.О. Глушкова, В.К. Гришука, А.О. Данилевського, О.О. Дудорова, О.М. Костенка, А.В. Мусієнка, В.О. Навроцького, О.С. Парамонової, В.В. Флорі, М.І. Хавронюка, Г.В. Чеботарьової та інших науковців.

Виклад основного матеріалу. У ч. 1 ст. 139 КК передбачено відповідальність за ненадання без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленними правилами, надати таку допомогу, якщо медичному працівникові завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого (кримінальний проступок). У ч. 2 ст. 139 КК України передбачено відповідальність за те саме діяння, якщо воно спричинило смерть хворого або інші тяжкі наслідки (нетяжкий злочин).

Об'єктом цього кримінального правопорушення є суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони права особи на охорону здоров'я. *Потерпілим* від цього кримінального правопорушення є "хворий". Як зазначає М.І. Хавронюк, потерпілим є очевидно хвора особа, тобто особа, яка перебуває у явно хворобливому стані (втратила свідомість, має ознаки інсульту, інфаркту, сильної кровотечі, отруєння, обмороження, теплового удару, перелому кісток тощо) [2, с. 58]. Слід зазначити, що медичне законодавство не містить визначення поняття "хворий". Натомість, у ст. 3 Закону України "Основи законодавства України про охорону здоров'я" від 19 листопада 1992 р. (далі – Основи) дається визначення поняття "пацієнт". Пацієнт – фізична особа, яка звернулася за медичною та/або реабілітаційною допомогою або медичною послугою та/або якій така допомога або послуга надається. На наш погляд, "хворий" у розумінні ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 139 КК України – це та особа, яка потребує медичної допомоги, незалежно від того чи вона набула статусу пацієнта. Зокрема, у разі нещасного випадку, екстремальної ситуації, невідкладного стану особа самостійно може не звертатись за медичною допомогою (тобто не бути пацієнтом), проте потребувати надання медичної допомоги. Окрім того, потерпілим за ст. 139 КК України є лише та особа, яка перебуває у небезпечному для життя стані і у зв'язку з цим потребує медичної допомоги (про це свідчить сформульована законодавцем вказівка на ознаку, що характеризує усвідомлення настання тяжких наслідків медичним працівником). З цього приводу, видається доцільною пропозиція А.В. Мусієнка та Н.Л. Михнюк про використання у диспозиції ст. 139 КК України вказівки на «стан в якому хворий опинився», «небезпечний для життя стан» [3, с. 68]. Отже, потерпілим є та особа, яка перебуває у небезпечному для життя стані і у зв'язку з цим потребує медичної допомоги.

Об'єктивна сторона кримінального проступку за ч. 1 ст. 139 КК України полягає у діянні, що виражене у ненаданні без поважних причин допомоги хворому медичним працівником, який зобов'язаний, згідно з установленними правилами, надати таку допомогу, якщо медичному працівникові завідомо відомо, що це може мати тяжкі наслідки для хворого. Таким чином, законодавча конструкція складу цього кримінального проступку передбачає три фактичні обставини: наявність зобов'язання, згідно нормативно встановленого порядку, надавати таку допомогу, фактична можливість медичного працівника надати допомогу, а також наявність в особи («хворого») певного розладу здоров'я, що за умови ненадання медичної допомоги потенційно може спричинити настання тяжких наслідків.

Зміст поняття "ненадання допомоги хворому" у кримінально-правовій літературі тлумачиться неоднозначно. Одні автори розглядають його як повну бездіяльність медичного працівника. Наприклад, О.О. Володіна вважає, що «ненадання медичної допомоги може мати місце тільки у формі бездіяльності. Бездіяльність виявляється у ненаданні допомоги хворому або в повній відмові від обстеження хворого, проведення діагностичних або лікувальних заходів або підготовчих дій до них, а також у приховуванні своєї професії. Ненадання допомоги може бути виражене у відмові практикуючого лікаря або медсестри, які перебувають удома, тобто поза службою, з'явитися за викликом до хворого або його близьких, у відмові надати допомогу у разі нещасного випадку, події на вулиці тощо» [4, с. 183]. О.С. Парамонова також вважає, що «активні форми людської поведінки в цій сфері не утворюють склад цього злочину» і «лише повна відсутність медичної допомоги хворому охоплюється поняттям її ненадання» [5, с. 89].

Інші дослідники під ненаданням допомоги розуміють як випадки повної бездіяльності медичного працівника, так і його часткову бездіяльність, тобто надання допомоги не у повному обсязі. Так, П.П. Андрушко, зазначає, що це може бути як відмова від надання медичної допомоги взагалі, так і від надання медичної допомоги у певному обсязі, необхідному в даних конкретних умовах [6, с. 331].

На нашу думку, ненадання допомоги може бути виражене як формі повної відсутності медичної допомоги, так і часткової відсутності, а саме ненадання медичної допомоги хворому у потрібному для нього обсязі. Наприклад, відмова прийняття хворого, який перебуває у критичному для життя стані і якому частково вже надана допомога (проведені попередні діагностичні заходи тощо), на стаціонарне лікування за наявності відповідних клінічних показань.

Проте, якщо з цієї точки зору розглядати зміст ненадання допомоги, як ознаки складу злочину за ч. 2 ст. 139 (ненадання медичної допомоги хворому у потрібному для нього обсязі, яке спричинило смерть чи інші тяжкі наслідки), то фактично такі дії співпадають з ознаками складу кримінального правопорушення, передбаченого за ч. 1 ст. 140 (невиконання чи неналежне виконання професійних обов'язків медичним працівником). Такий висновок впливає також із того, що «неналежне виконання професійних обов'язків може бути не лише необережним, а й умисним» [6, с. 333; 7, с. 401]. Наприклад, лікар оглянувши хворого, який знаходиться у небезпечному для життя стані (лікаря відомо, що такий стан може призвести до тяжких наслідків), провівши при цьому попередню лабораторну та рентген діагностику, у подальшому умисно відмовляє в оперативному втручанні в умовах стаціонару. Внаслідок цього хворий помер. Фактично таке діяння містить ознаки обох складів (ч. 2 ст. 139, ч. 1 ст. 140). У цьому випадку, як зазначає П.П. Андрушко, слід брати до уваги те, що «склад злочину, передбачений ч. 2 ст. 139, є спеціальним щодо складу злочину, передбаченого ст. 140, при його вчиненні шляхом невиконання взагалі покладеного обов'язку по наданню допомоги хворому, а тому дії винного мають кваліфікуватися у подібних випадках за ч. 2 ст. 139» [6, с. 333].

Із наведеного вище впливає наступний висновок: умисне ненадання медичної допомоги хворому, що спричинило смерть чи інші тяжкі наслідки підлягає кваліфікації за ч. 2 ст. 139 КК України і найбільш суворим, при цьому видом покарання є позбавлення волі на строк до трьох років, а умисне неналежне виконання професійних обов'язків (наприклад, умисне незастосування антибіотикотерапії, при наявності абсолютних показань до неї, що закріплено у відповідних протоколах лікування), яке призвело до смерті пацієнта підлягає кваліфікації за ч. 1 ст. 140 КК України, за якою найбільш суворим видом покарання є позбавлення волі на строк до двох років. У обох випадках як тяжкість наслідків, так і умисна форма вини свідчать про підвищений ступінь суспільної небезпеки вчиненого діяння. Як видається, очевидно є необхідність диференціації кримінальної відповідальності медичного працівника за невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків (у тому числі і з метою відмежування цього злочину від ненадання допомоги хворому, яке спричинило тяжкі наслідки) у залежності від форми вини, шляхом внесення відповідних змін до ст. 140 КК України.

Як зазначалось вище, необхідними умовами притягнення медичного працівника до відповідальності є: 1) наявність зобов'язання (професійних, посадових чи службових обов'язків) надавати медичну допомогу; 2) фактична можливість медичного працівника надати таку допомогу. Проте, наявність поважних причин ненадання допомоги виключає відповідальність. Наприклад, це: непереборна сила, стан крайньої необхідності, хвороба самого медичного працівника, що позбавляє його можливості надати допомогу, некомпетентність цього працівника, якщо ним вжито заходів щодо виклику належного фахівця, відсутність медикаментів або хірургічних інструментів, відсутність необхідних умов для проведення певної медичної маніпуляції тощо; 3) усвідомлення медичним працівником можливості настання тяжких наслідків за відсутності надання медичної допомоги. Можливість настання таких наслідків має бути реальною, тобто такою, яка за звичайного її розвитку може в конкретних умовах призвести до смерті або інших тяжких наслідків. Склад цього кримінального проступку – формальний. Діяння вважається закінченим з моменту фактичної відмови медичного працівника надати медичну допомогу хворому.

Частина друга статті 139 КК України передбачає відповідальність за ненадання допомоги хворому, якщо воно спричинило смерть хворого або інші тяжкі наслідки (наприклад, тривалий розлад здоров'я, інвалідизацію, важкі ускладнення хворобливого процесу тощо). Між ненаданням допомоги і цими наслідками має бути встановлений причинний зв'язок. Якщо надання допомоги все одно не могло запобігти настанню вказаних наслідків, зазначає О.О. Володіна, «медичний працівник відповідає за ч. 1 ст. 139 КК за сам факт ненадання такої допомоги. Наслідки, що настали, не можуть бути поставлені йому в вину, оскільки між ненаданням допомоги і цими наслідками немає причинного зв'язку» [4, с. 184].

До обставин, які виключають кримінальну відповідальність лікаря за завдання шкоди належить лікарська помилка та нещасний випадок. Лікарська помилка – це помилка лікаря при виконанні

своїх професійних обов'язків, яка виключає наявність вини у формі умислу або необережності. Наприклад, це хибні висновки лікаря під час встановлення діагнозу та призначення на його основі лікування. Нещасним випадком у медичній практиці визнається несприятливий результат лікування хворого за результатом випадкового збігу обставин і об'єктивної неможливості передбачити наслідки дій медичного персоналу за відсутності недбалості чи лікарської помилки з їх боку.

У диспозиції ч. 1 та ч. 2 ст. 139 КК України вказано, що суб'єктом кримінального правопорушення є медичний працівник. У наукових коментарях до ст. 139 КК України, виданих до 2025 р. зазначалось, що суб'єктом цього кримінального правопорушення є як медичний, так і фармацевтичний працівник [4, с. 184; 7, с. 399; 8, с. 303]. Очевидно, науковці виходили із положень ст. 78 Основ, де було закріплено обов'язок і медичних і фармацевтичних працівників «безоплатно надавати відповідну невідкладну медичну допомогу громадянам у разі, нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях». Такий обов'язок закріплений і у чинній редакції ст. 78 (Професійні обов'язки медичних, фармацевтичних працівників та фахівців з реабілітації), згідно якої медичні, фармацевтичні працівники та фахівці з реабілітації зобов'язані сприяти охороні та зміцненню здоров'я людей, запобіганню і лікуванню захворювань, своєчасно надавати кваліфіковану медичну, лікарську та реабілітаційну допомогу, у тому числі з використанням методів і засобів телемедицини, а також безоплатно надавати відповідну невідкладну медичну допомогу громадянам у разі нещасного випадку та в інших екстремальних ситуаціях. Проте, чинна редакція ст. 3 Основ (ст. 3 Основ була доповнена відповідними термінами, згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підготовки, безперервного професійного розвитку та професійної діяльності за професіями у сфері охорони здоров'я» від 12 лютого 2025 р. [9]) містить окремі визначення медичного та фармацевтичного працівника. Так, медичний працівник це особа, яка має лікарську або медсестринську професійну кваліфікацію, провадить професійну діяльність із надання медичної допомоги та здійснює інші пов'язані з такою діяльністю заходи відповідно до законодавства, у тому числі як фізична особа - підприємець, яка має ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики. А фармацевтичний працівник це особа, яка має фармацевтичну професійну кваліфікацію, провадить професійну діяльність із надання фармацевтичної допомоги та здійснює інші пов'язані з такою діяльністю заходи відповідно до законодавства. Отже, фармацевтичні працівники є окремою категорією працівників сфери охорони здоров'я, однак не вважаються медичними працівниками, а отже не можуть бути суб'єктом аналізованого кримінального правопорушення.

Не дає підстав щодо віднесення фармацевтичних працівників до суб'єктів кримінального правопорушення за ст. 139 КК України і положення ст. 37 Основ, де вказується на те, що невідкладно надавати необхідну медичну допомогу у разі виникнення невідкладного стану людини (раптове погіршення фізичного або психічного здоров'я, яке становить пряму та невідворотну загрозу життю та здоров'ю людини або оточуючих її людей і виникає внаслідок хвороби, травми, отруєння або інших внутрішніх чи зовнішніх причин [10, п. 7 ст. 1]) зобов'язані лише медичні працівники. Водночас, у ст. 12 Закону України «Про екстрену медичну допомогу» від 5 липня 2012 р. визначено, що фармацевтичні працівники зобов'язані надавати лише домедичну допомогу. Згідно ч. 1 ст. 11 цього закону, фармацевтичні працівники не належать і до суб'єктів надання екстренної медичної допомоги, яка згідно п. 5 ч. 1 цього закону полягає у здійсненні невідкладних організаційних, діагностичних та лікувальних заходів, спрямованих на врятування і збереження життя людини у невідкладному стані та мінімізацію наслідків впливу такого стану на її здоров'я [10]. Таким чином, положення вищезгаданих законів не дають підстав для віднесення фармацевтичних працівників до медичних працівників, а отже й до суб'єктів кримінального правопорушення, передбаченого ст. 139 КК України.

Висновки. Враховуючи викладене, зазначимо наступне. Хворий у розумінні ознак складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 139 КК України – це та особа, яка знаходиться у небезпечному для життя стані і потребує медичної допомоги, незалежно від того чи вона набула статусу пацієнта. Ненадання допомоги може бути виражене як формі повної відсутності медичної допомоги, так і часткової її відсутності, а саме ненадання медичної допомоги хворому у потрібному для нього обсязі. З метою відмежування складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 139 КК України від складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 140 КК України, пропонується диференціювати відповідальність медичного працівника за невиконання чи неналежне виконання своїх професійних обов'язків у залежності від форми вини, шляхом внесення відповідних змін до ст. 140 КК

України. Аналіз положень чинного медичного законодавства, не дає підстав для віднесення фармацевтичних працівників до суб'єктів аналізованого кримінального правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2013-2024 рр.): Статистична інформація. Офіс Генерального прокурора. URL: <https://gr.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.
2. Хавронюк М.І. Кримінальні проступки: науково-практичний коментар статей Кримінального кодексу України. Київ: Дакор, 2020. 266 с.
3. Мусієнко А.В., Михнюк Н.М. Кримінальна відповідальність за ненадання допомоги хворому медичним працівником (ст. 139 Кримінального кодексу України). *DICTUM FACTUM*. 2022. № 1 (11). С. 57–75. URL: <https://df.duit.in.ua/index.php/dictum/article/view/218>.
4. Зінченко І.О., Володіна О.О. Кваліфікація кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи: *навчальний посібник* / За заг. ред. М.І. Панова. Х.: Право, 2019. 248 с.
5. Парамонова О.С. Відмежування неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК України) від ненадання допомоги хворому (ст. 139 КК України). *Юридичний електронний журнал*. 2014. № 2. С. 87–91.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В.Фесенка. К.: Дакор., 2008. 1428 с.
7. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар. Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. 1184 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. К.: Атіка, 2004. 1056 с.
9. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підготовки, безперервного професійного розвитку та професійної діяльності за професіями у сфері охорони здоров'я: Закон України від 12 лютого 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4246-20#n13>.
10. Про екстрену медичну допомогу р.: Закон України від 5 липня 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.